

Л. М. Герасіна, доктор соціологічних наук, професор

ПРАКТИКИ ЛОБІЗМУ В ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ТА СВІТУ: ПОЛІТИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено практики лобіювання, що склалися в політичному процесі країн сучасного світу та України. Лобізм представлено як систему і практику реалізації інтересів різних соціальних груп, спілок, асоціацій громадян, субстрат і субеліт, бізнес-груп і корпорацій. Узагальнено соціальні функції лобі: соціальне посередництво; сприяння обміну інформацією; вплив на рішення державної влади; агрегація та раціоналізація суспільних очікувань. Проаналізовано суттєві риси і практики, які відрізняють плюралістичне, корпоративістське лобі та ін.; виявлено їх суперечливі характеристики. Здійснено оцінку світового досвіду законодавчого врегулювання лобістської діяльності, визначено тенденції і перспективи соціально-правового розвитку лобізму в Україні.

***Ключові слова:** лобізм; тактики політичного тиску; плюралістичне, корпоративістське, іноземне лобі; законодавче, виконавче, судове, галузеве і регіональне лобіювання.*

***Актуальність проблеми.** У політико-правових практиках сучасної демократії важливу, хоч і своєрідну роль відіграють групи політичних інтересів, що використовують тактику й технології політичного тиску. Зокрема, Ф. Трумен так диференціює основні групи інтересів у західних демократіях: певні соціальні субстрати (початковий «суспільний матеріал») та групи соціально-політичного тиску – лобі, які є інституціональним відображенням перших. Найбільш повну і збалансовану характеристику «лобізму» дає «Британська енциклопедія». Її зміст містить «будь-які спроби індивіда чи*

групи приватних інтересів впливати на рішення влади; у початковому значенні – вказує на дії, що корегують результати голосування законодавців» [1, р. 301]. Підкреслено, що лобі групуються поза законодавчими палатами, а лобіювання у певній формі присутнє в будь-якій політичній системі.

Виходячи із цього, *лобізм* представляють як систему і практику реалізації соціальних інтересів різних груп, спілок та об'єднань громадян, субстрат і субеліт, бізнес-груп і корпорацій, котрі діють шляхом цілеспрямованого впливу на законодавчу владу та державні адміністративні структури [2, с. 389–392]. Але, з іншого боку, лобіювання нерідко пов'язане з незаконним тиском на представників влади, із корупцією, хабарництвом. З цієї діалектичної дилеми і випливає суспільне ставлення до лобізму.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Слід зазначити, що питання лобістської діяльності ще недостатньо детально вивчено у вітчизняній науці. Незважаючи на наявність низки наукових досліджень із вказаної тематики, зокрема робіт А. Євгенієвої, К. Манжула, О. Молодцова, В. Нестеровича, І. Нікітчука, О. Порфімовича, можна впевнено стверджувати, що окремі складові риси зазначеного явища суспільно-політичного життя ще недостатньо досліджені.

Звідси *метою статті* є: дослідити, по-перше, наскільки вплив та організований тиск на парламент або органи виконавчої влади, що здійснюється лобістськими угрупованнями, забезпечує лише корпоративні інтереси і кон'юнктурно визначені цілі; по-друге, чи дійсно лобізм також сприяє реалізації певних консолідованих громадських інтересів.

Виклад основного матеріалу. Дослідники лобізму ХХ ст., соціологи, політики А. Бентлі та Ж. Мейно вважали його специфічною рисою практичну відсутність правової регламентації подібної діяльності. Але незважаючи на те, що статус лобістських груп частіше нелегітимний, практики і механізми їхніх дій не слід оцінювати виключно негативно, адже вони є природним породженням плюралістичної демократії: акцентують, фіксують, агрегують багатопланові інтереси членів диференційованих суспільств і фактично запроваджують дієві технології соціально-політичної активності.

Політичне виправдання і призначення лобізму, за Ж. Мейно, полягає у функціональному сприянні досягненню суспільного консенсусу завдяки:

1) соціальному посередництву між громадянським суспільством і державою (між впливовими групами інтересів, фінансовими корпораціями, комерційними установами, громадськими об'єднаннями, політичними партіями та державними органами влади); це – функція «згоди – участі», тобто узгодження інтересів стосовно заходів, які планує уряд;

2) наданню політичному керівництву країни (на парламентські слухання, в урядові комітети) найбільш ґрунтовної та оперативної інформації; це –

функція сприяння «обміну інформацією» в процесі законотворчості для розширення інформаційної, організаційної бази прийнятих рішень, актуалізації пріоритетних проблем;

3) впливу на управлінські рішення органів державної влади, коли їм надається необхідна динаміка та відбувається «*посилення тону*су гнучкості»;

4) виконанню функції «*каналізації вимог*», коли лобі надає владі послугу каналізації та раціоналізації суспільних очікувань, які потенційно могли б набути форм безладу і насилля [3].

Французький політолог М. Дюверже відзначав, що законодавці демократичних країн намагаються легалізувати лобізм, тобто перевести його з «кримінального шляху до інформаційного»; малось на увазі подолання прямого підкупу та скупки голосів завдяки непрямому впливу об'єктивної інформації, яка підтверджує обґрунтованість прагнень і вимог щодо очікуваних рішень влади. Лобі безпосередньо виконують соціальну роль «торговців інформацією», забезпечуючи нею органи держави (парламент, уряд, місцеву владу) з того або іншого питання, яке воліє вирішення; і таким чином «інформують законодавця про те, що відбувається на найнижчому суспільному рівні (і на інших рівнях)» [4, с. 90]. Адже під час розробки та прийняття законів при інтерпретації урядовцями законодавчих або інших нормативних актів важливу роль відіграють не тільки їхні знання і професіоналізм, а й характер та обсяг інформації, яка надійшла.

Зазвичай політика лобі проводиться на користь:

а) окремих соціальних і політичних сил; так, своє лобі в парламенті можуть мати профспілки, представники окремих секторів економіки або регіонів, бізнес-групи, директори підприємств, антивоєнні рухи та ін.;

б) посилення легітимності парламенту, допомоги його становленню як відкритого, представницького органу (так, у Конгресі США законодавці офіційно взаємодіють із лобістськими кадрами, що свідчить про зрілість парламентаризму і постійний зв'язок депутатів із виборцями);

в) упровадження стратегій вирішення загальносоціальних чи глобальних проблем (наприклад, технократизм проти екологізму чи антиглобалізму);

г) окремих країн чи регіонів (наприклад, протистояння в Конгресі США китайського і тайванського лобі) тощо [5, с. 146].

У політико-правовому лексиконі України термін «лобізм» нині використовується все частіше, але в попередні роки він асоціювався виключно з поняттями «підкупу, хабарів і корупції». Цей стереотип пов'язаний з питанням – чи був лобізм у СРСР? Офіційно вважалося, що не було і не могло бути, оскільки дане явище характерне тільки для буржуазного суспільства. Проте у практиці радянського партійно-бюрократичного керівництва прихований лобізм існував, але маскувався під фразою-ідеологією: «є думка»

схвалити, надати, зняти, відхилити тощо. Фактично, домінуючою моделлю представництва інтересів у СРСР був бюрократичний корпоративізм, що базувався на тісній взаємодії партійно-державних верхів та інституційних груп інтересів (добровільних організацій громадян), які лишались різновидом державного корпоративізму. Отже, лобізм був латентно монополізований КППС, адміністративно-політичними структурами, регіональними елітами, які вирішували господарські, військові та інші соціально-економічні завдання.

У наш час абстрактні політичні практики і технології не актуальні, кожна з них є досить конкретною, оскільки має забезпечити взаємодію різних політичних сил і державних структур для вирішення нагальних питань. Політичні практики лобізму багатопланові за змістом і специфічні за характером, багатоаспектні за умовами здійснення, складом виконавців та проблемами, що потребують свого вирішення.

Сучасний процес лобіювання в будь-якій країні зазвичай технологічно здійснюється невеликою групою людей, тому на практиці є чимало ризиків з відхилень до корисливих, вузькогрупових інтересів. Ідеалістичне уявлення щодо лобізму зникає, якщо згадати про такі гучні міжнародні скандали, як «Уотергейт», «Ірангейт», справа «Локхід», до яких були залучені певні лобістські організації та впливові посадові особи. Крім того, у період прийняття державного бюджету зростає тенденція лобістського тиску регіонів, галузей промисловості, окремих міністерств і відомств на законодавців.

Проте це не зводить нанівець потенційну соціальну користь лобі, адже процес агрегації групових інтересів і потреб усередині нього здійснюється за демократичною процедурою, яка виражається в політичних рішеннях, де легалізовано складну систему стримувань і противаг щодо міжгрупових та міжкланових протиріч. Лобізм втілює в собі принцип свободи соціальних недержавних структур: громадських організацій, професійних асоціацій, діаспор національних і расових меншин, регіональних спільнот; отже, є специфічною формою соціально-політичного плюралізму. Головна ж цінність лобізму – створення легітимної можливості співучасті «зацікавлених» груп у розробці й прийнятті державних рішень із залученням висококомпетентних фахівців.

Один із типів лобіювання – *плюралістичний*, коли групи інтересів здійснюють тактику тиску на законодавчу чи виконавчу владу «знизу вгору» з метою прийняття певних рішень, закріплення преференцій, переваг або пільг, апелюючи при цьому до соціальної підтримки зацікавлених верств населення. Плюралістичне лобі (як група інтересів) організується спонтанно, часто не має постійних інституціональних форм, але висуває своїх лідерів і рушить до визначених цілей у політичній боротьбі з іншими силами.

Таким чином, лобізм виступає інструментом самоорганізації громадянського суспільства і протидії бюрократії, завдяки чому мобілізується суспільна підтримка або опозиція певним законопроектам і владним рішенням, здійснюється громадський вплив на політику. На законодавчий процес плюралістичне лобі найчастіше впливає через депутатські запити, ініціативи та пропозиції; на урядові структури та інші органи виконавчої влади – через дії активістів-лобістів, волонтерів протестного або підтримуючого характеру тощо.

Інший варіант лобізму полягає в тому, що чинна влада і «зацікавлена» група (наприклад, еліта, певні бізнес-кола, галузева спілка) нібито «укладають» між собою явну чи латентну угоду. Згідно з її контекстом держава отримує в обмін на свій протекціонізм і гарантовані привілеї лояльність від цієї соціальної групи (чи галузі) та певні гарантії сприяння урядовим рішенням і діям. Це – *корпоративістське лобі*, яке формується з не дуже численних груп інтересів, але функціонально й інституційно формалізованих (за категоріями інтересів); усередині воно ієрархізовано за статусами, інколи – це субеліти (олігархічні, кримінальні). Їхні лобістські дії здебільш є формою прояву соціальної несправедливості: так, результативність лобізму великого бізнесу через фінансові можливості незрівнянно вища, ніж у груп інтересів із середнього класу. Ця ситуація постійно відтворюється і в розвинутих, і у транзитивних країнах, веде до дисбалансу інтересів і соціальної напруженості. Держава, що йде на угоду з корпоративістським лобі, ніби визнає за ним монополне право на представництво «специфічних інтересів», але в обмін на її право здійснювати відбір лідерів та встановлювати порядок задоволення вимог, що актуалізовані соціумом і лобі.

Аналізуючи зміст лобістської діяльності, слід зазначити її ключові характеристики. По-перше, наявність суб'єктів (лобі-груп) і об'єктів впливу (як правило, це законодавчі, виконавчі органи влади, їхні посадові особи та працівники апарату). По-друге, лобістська діяльність ведеться на користь «зацікавлених» груп, таким чином, лобісти виконують посередницьку функцію між структурами бізнесу і фінансів, громадсько-політичними об'єднаннями, партіями та органами державної влади. По-третє, лобізм передбачає відстоювання інтересів окремих осіб, груп громадян та їхніх об'єднань, котрі можуть мати як спільні, так і суперечливі інтереси (різноспрямованість цілей та конкуренція інтересів – неодмінна умова цивілізованого лобізму). По-четверте, лобізм надає можливість тим групам громадян (що не мають своїх представників у владі) опосередковано впливати на юридичне оформлення і реалізацію політико-правових рішень, відстоюючи власні інтереси [6, с. 15–17].

Процес лобіювання здійснюється в різних сферах життєдіяльності та спрямований на ті або інші рівні держуправління. Найважливіші стратегіч-

ні рішення, як відомо, приймають вищі ешелони влади; і залежно від того, у якій галузі державного регулювання має вирішуватися актуальне питання, групи тиску здійснюють *законодавче, виконавче* або *судове* лобіювання. Утім лобізм іноді суттєво заважає стабільній та оперативній державній політиці, адже може бути спрямований на постійний перерозподіл бюджету, на кон'юнктурну зміну пріоритетів, на зміцнення позицій однієї гілки влади при одночасному послабленні іншої тощо. *Галузеве* лобіювання відбувається на рівні міністерств, відомств, держкомітетів, департаментів та ін. Місцеві органи влади нерідко самі діють як лобісти, виборюючи необхідні регіонам (громадам) переваги, субвенції чи пільги, – це *регіональне* лобіювання.

Крім того, майже в усіх країнах існують «іноземні лобі» – не тільки діаспори, що складаються з місцевих національних меншин, корінних «малих» етносів, а й з представників закордонних держав, що офіційно лобіюють свої інтереси. Звідси «клієнтами» професійних лобістів можуть виступати не тільки окремі бізнес-групи та фірми, а й цілі країни. Так, значна частина з 15 тисяч професійних лобістів, які діють у Сполучених Штатах, представляє інтереси іноземних держав: це – так звані «іноземні агенти», звіт про діяльність яких щорічно представляє Міністерство юстиції США. Іноді лобізм використовують як «непатріотичний» засіб, тобто інструмент пріоритетного задоволення іноземних інтересів на шкоду інтересам власної держави і суспільства.

Сучасні практики лобіювання передбачають комплекс можливостей, щоб донести свій інтерес або «нав'язати» компетентній структурі чи політичній персоні, що приймає рішення, той їх формат і зміст, який влаштовує лобі. Це залежить від низки умов:

- близькості до політичної фігури або держструктури, від яких залежить очікуване рішення;
- наявності матеріальних і нематеріальних ресурсів, що забезпечують реалізацію даного інтересу;
- PR можливості з популяризації чи компрометації владної структури та її діяльності в очах громадської думки в афільованих до лобі ЗМІ;
- від практик економічного тиску чи примусу: погрози щодо припинення сплати податків, невивплати відрахувань, блокування дійсно потрібних управлінських рішень, вимог господарчої автономії, ліцензій, зняття квот;
- зрештою, можливості завдавати політичний тиск (у тому числі нелегітимний) у межах чинної соціально-політичної конфігурації.

Об'єктивно оцінюючи лобізм, слід відзначити його соціально-правовий потенціал: лобіювання певним чином доповнює конституційну систему демократичного представництва, дозволяючи впливати на прийняття та

реалізацію політичних рішень тим групам соціуму, які позбавлені можливості артикулювати власні інтереси через своїх депутатів [7, с. 47]. Так, парламент України формується нині за пропорційним принципом, але при цьому інтереси деяких суспільних груп залишаються поза межами партійного представництва. Але розширення кола активних учасників політичного процесу завдяки лобі може позитивно вплинути на розвиток громадянського суспільства в Україні.

Історично із виникненням лобізму з'явилася і проблема його правового впорядкування. Лобісти вперше почали діяти на цілком законних підставах у Сполучених Штатах, коли першою поправкою до Конституції США 1789 р. було серед іншого гарантовано право «звертатися до уряду з проханнями». У 1876 р. був прийнятий закон «Про лобістську діяльність», згідно з яким кожен лобіст, діючи від свого імені або за дорученням третьої особи, мав офіційно зареєструватися в Палаті представників Конгресу.

Нині чинний прийнятий у 1946 р. федеральний закон США «Про регулювання лобізму»; він закріпив процедури реєстрації й винагороди лобістів, зобов'язав їх звітувати про свою діяльність, чим зробив процес лобіювання більш відкритим для Конгресу і американського суспільства. Проте на рівні 7 штатів (Арканзас, Джорджія, Луїзіана, Мічиган, Монтана, Юта, Вайомінг) узагалі відсутні будь-які юридичні обмеження лобізму. Порушення ж законів щодо лобізму, як правило, вважається незначними провинами і карається штрафом від 100 до 10 тис. доларів.

Зрештою, у грудні 1995 р. Сполучені Штати прийняли ще Закон про відкритість лобізму (Lobbying Disclosure Act), покликаний удосконалити лобістську діяльність, ліквідувати «тіньові схеми» цієї практики, тож лобізм у США легалізований цілком [8, р. 509]. Він орієнтований на більшу відкритість права захисту інтересів громадян і вважався базовим для здійснення масштабної політичної реформи в країні та покращення її політичного клімату на початку ХХІ ст. Статистичні дані про кількість лобістів у США відкриті – тільки в Сенаті й Конгресі в цілому на початку 2000-х рр. діяло понад 12 тисяч агентів. У тому числі: близько 3 тис. у сфері оподаткування; 2700 – з бюджетних питань; близько 2 тис. – з оплати праці; 2400 впливали на сферу охорони здоров'я; 2 тис. – на торгівлю. За іншими даними, після 2000 р. на всіх рівнях американської влади діють майже 19 тис. лобістських агенцій [9].

Різні країни світу через особливості чинних демократичних інститутів і норм прагнуть знайти свій шлях упорядкування лобістської діяльності. Так, у Канаді діє Закон про реєстрацію лобістів (1988 р.), де зроблений акцент на тому, що реєстрація не має перешкоджати вільному і відкритому доступу до уряду. Закон передбачає дві категорії лобістів: професійні та

інші; їхню реєстрацію здійснює спеціальний реєстратор при Федеральній службі реєстрації актів громадянського стану Канади, який регулярно готує і направляє доповідь про лобістів у кожную палату парламенту.

У більшості країн Західної Європи закони про лобізм не приймалися, але лобістські практики там регулюються на підставі норм, які регламентують, зокрема, статус депутата, діяльність виборних органів влади, добровільних асоціацій, проведення виборів чи референдумів [10]. У Великобританії, де панує правовий прецедент, депутати парламенту повинні щорічно офіційно звітувати про свої доходи; це змушує їх юридично регламентувати контакти з лобістами. У Лондоні існують близько 40 невеликих лобістських фірм, їхня мета – впливати на законодавців і журналістів (зокрема, проведені в Англії соціопитування з'ясували, що 48 % лобістських розмов з депутатами стосувалися розвитку промисловості).

Німеччина не має спеціального закону про лобіювання, але є ряд підзаконних нормативних актів, спрямованих на регулювання лобістських дій. Імпульсом до прийняття Положення «Про реєстрацію союзів та їх представників при Бундестазі», що регулює діяльність лобістів у парламенті, став політичний скандал 1970 р. (так звана «Гельднер-афера»). Лобістська діяльність представлена численними союзами і асоціаціями громадян, котрі презентують державі певні суспільні інтереси. Державні органи Німеччини нерідко залучають до роботи над законопроектами позавідомчих експертів і консультантів, створюють різні дорадчі структури, які можуть не мати чіткого правового статусу.

В Австрії ж, Франції та Голландії пішли шляхом створення спеціального інституту – «соціально-економічної ради», що має чіткий юридичний статус і виконує роль своєрідного «лобістського парламенту». Цей інститут виступає як консультативно-дорадчий орган, але й може бути наділений правом вирішального голосу в законотворчому процесі.

В Україні законодавчо лобізм майже не врегульований, хоча ряд статей чинної Конституції становить правову базу для цієї діяльності. Фундаментальні засади закріплені в ст. 5, де народ України проголошений єдиним джерелом влади, здійснює цю владу безпосередньо та через органи державної влади і місцевого самоврядування; ст. 38 Конституції проголошує право громадян брати участь в управлінні державними справами. А в ст. 40 зазначено, що «усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк» [11]. Але цього явно недостатньо для того, щоб лобізм

як політико-правовий інститут функціонував відповідно до вимог демократичної держави.

Хоча в Україні лобістська діяльність законодавчо не врегульована, але реально вона існує в широкому діапазоні: лобізм затвердився як домінуюча стратегія тиску бізнес-груп; став синонімом специфічних форм захисту корпоративних інтересів у відносинах з владними структурами. На жаль, відсутність закону з регламентації лобізму заохочує дестабілізуючі й економічно шкідливі для суспільства контракти, плодить корупцію і криміналізує політику [12; 13]. Так, на частку виконавчої влади припадає понад 90% на «ринку лобістської корупції», тому український бізнес намагається контролювати не тільки законодавчий процес, а й зайняти ключові посади в органах виконавчої влади, від якої залежить доступ до необхідних ресурсів і можливість впливати на діяльність конкурентів із власною користю.

Практики лобізму виростають в Україні з конкурентних міжгрупових відносин і під впливом специфічної політичної традиції. У нашій країні лобістським вважають просування будь-якого рішення, якщо це пов'язано із тиском, корисливістю, корупцією, «обміном послугами». Привертає увагу, що інтереси та основні цілі лобістських структур України концентруються навколо – митних пільг, приватизації підприємств, участі в тендерах за спеціальною схемою, отримання державного пільгового кредиту або державних інвестицій, кадрових призначень тощо.

Найактивніше лобіюють свої інтереси групи, що діють у сфері певних галузей економіки, передусім в аграрному, енергетичному, хімічно-промисловому та машинобудівному секторах; і «бюджети» цих лобі чималі. За оцінками експертів, залежно від кінцевого результату депутатська група лобістів може отримати від десяти тисяч до мільйона доларів. Через хронічний брак ресурсів і фінансів в українській економіці встановились лобістські практики закріплення на рівні закону пріоритетних напрямів розвитку, тобто узаконення «вільних економічних зон». Крім того, через зв'язки із лобістськими структурами відбувається ротація регіональних «лідерів» країни: раніше Дніпропетровська і Харківська області тримали пріоритет завдяки ВПК і важкій промисловості; пізніше їх «посунули» Донбас і частково Крим; а нині вектор домінуючого лобіювання змістився до Києва і західних міст (Львова, Вінниці, Чернівців). Отже, в Україні має місце як галузевий, так і регіональний лобізм. Узагалі, неабияке значення в країні завжди мала система місцевих «кланів» і земляцтв, які просували своїх представників на ключові посади, формуючи місцеву і центральну «еліту влади». Однак попри внутрішні суперечності регіональні «еліти» сьогодні, за умов реформи з децентралізації, виступають як природні лобісти своїх міст та областей.

Доцільно також акцентувати увагу на наявності «латентного» лобізму в Україні з боку іноземних держав і транснаціональних корпорацій; його вплив і масштаби вже створюють загрозу національній безпеці нашої держави. Уся складна й дуже незбалансована система лобізму формувалася з періоду пострадянської перебудови і до цього часу, але поки що не стала чинником стимулювання соціально-економічних і політичних реформ в Україні.

Висновки. Безперечно, лобізм – дієвий механізм громадянського суспільства, отже, він має бути своєрідним «супутником демократії». За умов розвитку народовладдя лобі в Україні мають дійсну перспективу перетворитися на необхідний соціально-політичний інститут. У процесі демократизації українського суспільства кількість діючих суб'єктів лобістської діяльності буде поступово збільшуватися; якщо цей процес відбуватиметься в умовах конкурентної боротьби, його результатом стане більш об'єктивне врахування інтересів і потреб різних соціально-економічних і політичних груп соціуму.

Практики національного лобізму мають бути чітко юридично регламентовані, тоді він буде здатен сприяти: забезпеченню гласності та передбачуваності політичних процесів; цивілізованому контролю за сферами діяльності апарату державної влади (до більшої «прозорості» й відкритості); зменшенню бюрократизації та волонтаризму в прийнятті рішень; соціальному контролю над взаємодією приватних інтересів та органів влади, створенню додаткових перепон на шляху корупції. Таким чином, лобізм як система цивілізованих відносин, як ефективна політична діяльність, безсумнівно, зможе вплинути на вдосконалення політичного управління і стабілізацію суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Encyclopedia Britannica. – 15th edition. – L., 1980. – Vol. 7.
2. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – X. : Право, 2015. – 816 с.
3. Meynaud J. Nouvelles etudes sur les groupes de pression en France / J. Meynaud. – Paris : Librairie Armand Colin, 1962. – 448 p.
4. Фридмэн Л. Введение в американское право : пер. с англ. / Л. Фридмэн. – М. : Прогресс, 1992. – 286 с.
5. Юридическая энциклопедия / под ред. М. Ю. Тихомирова. – Изд. 5-е, перераб., доп. – М. : Юринформцентр, 2014. – 972 с.
6. Любимов А. П. Лоббизм как конституционно-правовой институт / А. П. Любимов. – М. : Ин-т государства и права РАН, 1998. – 270 с.
7. Бятец М. В. Лоббизм в правотворческой деятельности / М. В. Бятец // Правоведение. – 1998. – № 1. – С. 46–52.

8. Interest Group Regulation Across The United States: Rationale, Development And Consequences // Parliamentary Affairs A Journal of Comparative Politics. – October 1998. – Vol. 51, No. 4. – P. 509.
9. Белоусов А. Б. Современная практика лоббизма в США / А. Б. Белоусов // Науч. ежегодник Ин-та философии и права Урал. отд-ния РАН. – 2013. – № 2, т. 13. – С. 69–77.
10. Аравина Т. И. Лоббизм: национальные образцы и степень социальной приемлемости / Т. И. Аравина, Ю. Ю. Кузнецов // Социс. – 2000. – № 9. – С. 61–70.
11. Конституція України : офіц. текст. – К. : КМ, 2013. – 96 с.
12. Куліш А. Правове регулювання лобізму як складова розвитку конституційно-законодавчого процесу в Україні / А. Куліш // Зб. наук. пр. Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – 1999. – № 1. – С. 40–48.
13. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові аспекти лобіювання у правотворчому процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / В. Ф. Нестерович ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2008. – 31 с.

ПРАКТИКИ ЛОББИЗМА В ПОЛИТИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ И МИРА: ПОЛИТИКО-СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Герасина Л. Н.

В статье исследуются практики лоббирования, сложившиеся в политическом процессе государств современного мира и Украины. Лоббизм представлен как система и практика реализации интересов социальных групп, союзов, ассоциаций граждан, субстрат и субэлит, бизнес-групп и корпораций. Обобщены социальные функции лобби: социальное посредничество; содействие обмену информацией; влияние на решения власти; агрегация и рационализация общественных ожиданий. Проанализированы сущностные черты и практики, которые отличают плюралистическое, корпоративистское лобби и пр., выявлены их противоречивые характеристики. Проводится оценка мирового опыта законодательного урегулирования лоббистской деятельности, определены тенденции и перспективы социально-правового развития лоббизма в Украине.

Ключевые слова: лоббизм; тактики политического давления; плюралистическое, корпоративистское, иностранное лобби; законодательное, исполнительное, судебное, отраслевое и региональное лоббирование.

PRACTICES OF LOBBYISM ARE IN POLITICAL PROCESS UKRAINE AND WORLD: POLITICAL AND SOCIOLOGICAL ASPECT

Gerasina L. M.

In the article practices are probed lobbying, folded in the political process of the states of the modern world and Ukraine. Indisputably, lobbyism is an effective mechanism of civil society, consequently he must be «satellite of democracy». Lobby is presented as a system and practice of realization of interests of task forces, unions, associations of citizens,

substrates and subelites, business-groups and corporations. The sociologists of policy A. Bentli and Zh. Meyno considered a specific line of lobby – practical absence of legal regulation of activity.

The social functions of lobby are generalized: social mediation; assistance an exchange by information; influence on the decisions of power; consolidation and rationalization of public expectations. Modern process of lobbying usually technologically carries out small group of people, that is why in practice there are risks of abuses through mercenary, narrowly group interests. A main value of lobbyism is creation of legitimate possibility of participation of the «interested» groups in development and acceptance of state decisions with bringing in of competent specialists.

Essence lines and practices which distinguish pluralistic, corporate lobby and others are analysed, their contradictory descriptions are exposed. In relation to the higher echelons of power of group of pressure carry out the legislative, executive and judicial lobbying. Of a particular branch lobbying takes a place at the level of ministries, departments, state committees, departments. Local authorities quite often operate as lobbyists, obtaining in a fight necessary regions (to societies) advantages, subsidies or privileges – is the regional lobbying.

Socially-legal potential of lobbyism: he complements the constitutional system of democratic representative office, allows to influence on acceptance and realization of political decisions those groups of societies, which are deprived possibility to articulate own interests through deputies. Practices of national lobbyism must be expressly legally regulated, instrumental in providing of publicity and progress in a political process. The estimation of world experience of legislative settlement of lobbyist activity is conducted, tendencies and prospects of socially-legal development of lobbyism are certain in Ukraine. At the terms of development of democracy of lobby in Ukraine must an actual prospect grow into a necessary socio-political institute.

Key words: *lobbyism; tacticians of political pressure; pluralistic, corporate, foreign lobby; legislative, executive, judicial, of a particular branch and regional lobbying.*

